

Minimální důstojná mzda aneb bez čeho se plnohodnotný život neobejde

Platforma k minimální důstojné mzdě se pokusila stanovit, jak vysoká by měla být minimální mzda, která by v našich podmínkách zajistila skromný důstojný život. V koordináčním týmu platformy mimo jiné působí Lucie Trlifajová ze Sociologického ústavu Akademie věd a Centra pro společenské otázky SPOT, odbornice na sociální ekonomiku z Fair & Bio družstva Markéta Vinkelhoferová a politoložka Kateřina Smejkalová z Friedrich-Ebert-Stiftung, organizace, která celý projekt zastřešila.

Máme průměrnou, mediánovou, minimální mzdu. Proč vůbec mluvit o minimální důstojné mzdě?

Trlifajová: Minimální mzda je politický kompromis mezi různými aktéry, průměrná a mediánová mzda popisuje reálné rozložení mezd ve společnosti. Ambicí minimální důstojné mzdy je podívat se na to, co jedinec a jeho domácnost reálně potřebují, cílem je tedy vnést do debaty o mzdách perspektivu zaměstnanců. Nepopisuje současný stav, ale nemá ani ambici být závazně vymezeným standardem. Jde o to vést debatu o tom, kolik lidí vydělávají a zda to stačí.

Jak jste došli k tomu, co je v českém prostředí minimální důstojná mzda?

Smejkalová: Výsledek vychází z dlouhých debat a propočtů expertní skupiny složené z výzkumníků, lidí z institucí, kterých se ta tematika týká, z odborů a nevládního sektoru. Nejprve jsme se shodli na šesti typech výdajů, které podle nás společně tvoří minimální spotřebu umožňující důstojně žít. Konkrétně to jsou bydlení, potraviny, ošacení a obuv, doprava, další potřeby, jako ná-

klady za telefon, a potom úspory a pojištění. **Trlifajová:** V každé této kategorii jsme si řekli, co je minimální standard. Například u bydlení jsme si vzali metodiky ministerstva práce a sociálních věcí, které definují minimální standardy bydlení. U stravy jsme zase vzali expertní doporučení, se kterými se pracuje například při výpočtu sociálních dávek, a k tomu jsme zahrnuli možnost jít v pracovní dny na oběd a tak dále. Někde to bylo jednodušší, u jiné kategorii zase složitější. Nakonec jsme se snažili vyčíslit, kolik takový standard stojí.

Smejkalová: Onu důstojnost vyjadřuje také to, že mezi výdaji, které jsme zohlednili, nejsou jenom věci, které člověk potřebuje na bezprostřední přežití, nýbrž i finance na to jít jednou za čas za kulturou, zaplatit kroužky pro děti nebo jet na dovolenou po Česku a mít úspory pro nečekané výdaje.

Zahrnuli jste do toho i regionální rozdíly?

Trlifajová: To byla docela dlouhá debata. Nakonec jsme vyšli z toho, že chceme mít částku pro Prahu a druhou mimo Prahu kvůli velmi rozdílným cenám bydlení. V tom jsme se inspirovali britským vzorem, který počítá Londýn a oblasti mimo hlavní město zvlášť. Jsme si ale vědomi toho, že náklady na život jsou odlišné v různých místech.

V čem je minimální důstojná mzda ještě významná?

Trlifajová: Životní minimum nebylo navýšeno od roku 2012, nezabavitelná částka pro lidi v exekucích je stanovená neuvěřitelně nízkou. Naši ambicí bylo také nastavit zrcadlo těmto naprosto podhodnoceným minimálním standardům na přežití. V Česku nemáme problém extrémní chudoby ani vysoké nezaměstnanosti. Řada lidí sice pořídí nejzákladnější věci, obtížně už však pokrývá další a zejména nečekané výdaje a žije tak v situaci dlouhodobé ekonomické nejistoty. Právě tuto situaci a z ní plynoucí

frustraci jsme chtěli tematizovat, protože dosud chyběl nástroj, jak ji vyčíslit a uchopit. To pro mě byla velmi silná motivace pramenící z výzkumů, které jsem předtím dělala o chudších regionech a mezi nízkopříjmovými skupinami.

Vyšlo vám, že minimální důstojná mzda je asi 30 tisíc korun hrubého. Vzhledem k tomu, že na ni tedy asi polovina lidí nedosáhne, znamená to, že nežijí důstojně?

Smejkalová: Část lidí, kteří na to nedosáhnou, může žít v trochu odlišných podmínkách, než s jakými jsme počítali, takže i přesto s příjmy vycházejí. Zdědili bydlení a hradí jenom poplatky, něco pěstují nebo mají partnera, který má vyšší mzdu atd. Ovšem zbytek lidí očividně na něčem musí šetřit. Zřejmě na té části, která je bezprostředně zbytná, například kultura, odpočinek nebo úspory, ale třeba i na kvalitě věcí. Přežijí, neumírají hlady, na část položek za-

ručujících podle nás skromný, ale kvalitní život však nemají.

Trlifajová: Nedůstojnost u nižších příjmů může spočívat také v materiální závislosti na partnerovi, typicky se to týká méně vydělávajících žen. Druhá věc je, že takto nízké mzdy posilují znevýhodnění lidí, co nic nezdědili, nemají vlastní bydlení nebo přístup k levnému bydlení přes kontakty.

Vinkelhoferová: Byli jsme si vědomi toho, že výsledná částka lidí rozdělí na ty, kdo ji mají, a ty, kteří ne, ale rozhodně jsme nechtěli stigmatizovat polovinu, která na důstojný život nedosahuje. Náš záměr byl problematizovat to, jak se všude říká, že žijeme v dobrých časech – ekonomika roste, mzdy rostou, máme nízkou nezaměstnanost, panuje dostatek. Poukázat na to, že tady existuje neviditelná, a přitom podstatná skupina lidí, která nakupuje všechno nejlevnější a stejně žije ve stresu, protože s penězi nevychází.

Co to podle vás o české společnosti vypovídá?

Smejkalová: Jak jsme teď poslední dva tři měsíce dávali rozhovory do médií, ještě se snad nestalo, že by tu částku někdo vyloženě zpochybňoval. Nejprve způsobí šok informace, že polovina lidí na skromnou důstojnost nedosáhne, ale když se to vysvětlí a ukážou se započítané výdaje, netkali jsme se s tím, že by někdo řekl: „Je to totálně nadstřelené a úplně mimo.“ Což podle mě vypovídá o tom, jak málo jsme se u nás na mzdy zatím z této perspektivy kvality života zaměstnanců dívali.

Trlifajová: To, že u nás žije významná skupina lidí v ekonomické nejistotě, může být také zajímavý příspěvek do debaty o dluzech. Víme, že lidé, kteří jsou dnes v exekuci, si nejčastěji berou půjčky na to, aby zaplatili bydlení či pokryli další půjčku. Zároveň je otázka, do jaké míry cyklus dluhů u některých začal půjčkou na mobil, dovolenou nebo rekonstrukci bytu. K tomu nemáme výzkumy. Debata o důstojném ohodnocení by nám měla umožnit na takové chování nahlížet trochu jinak než dosud. Můžeme se dívat skrz prsty na někoho, kdo pracuje na plný úvazek, třeba i víc, a musí

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

přináší seriál článků zaměřených na témata, o kterých se v ČR nediskutuje a nepíše.

si vzít půjčku, aby si mohl dovolit věci, které jsou vnímané jako běžný standard? Problémem v těchto případech nejsou nepřiměřené potřeby, ale nízké mzdy.

Co s tím dělat? Je nutné vytvářet veřejný tlak na to, aby se minimální mzda ještě víc blížila důstojné?

Vinkelhoferová: Mediální debata, která se teď rozběhla, je už sama o sobě užitečná. Může dát argumenty odborům, jak vést další kampaně za zvýšení mezd, ale i znemožnit zaměstnavatelům vymlouvat se na to, že dobře platit zaměstnance je nějaký nadstandard. Neměli by své podnikání zakládat na levné práci. Tricet let po revoluci se nemůže pořádkem argumentovat tím, že zvyšování minimální mzdy o pětistovku boří konkurenceschopnost českých firem.

Smejkalová: Pro mě je naše aktivita důležitá i jako zastání se lidí, kteří žijí s nízkými mzdami. Tím, jak se o mzdách u nás dlouhodobě mluví, se vina svaluje hlavně na ně – že se měli líp učit, mají se víc snažit, najít si další práci, uskrovnit se, finančně se vzdělávat. V tom se ztrácí fakt, že je legitimní klást určité mzdové požadavky, protože s nějakými sumami se při nejlepší vůli nedá vyžít. Je normální žádat za to, že chodím osm hodin do práce, důstojnou mzdu, a jestliže mám o osm tisíc méně, něco není v pořádku. Není to ale mnou – a to, že pak nevyjdu a musím se zadlužit, také ne.

Nemůže mít důstojná minimální mzda pozitivní efekty i pro jednotlivé regiony či rozvoj venkova?

Vinkelhoferová: Určitě, nízká koupěschopnost lidí v některých oblastech vede k tomu, že lidé si například nemohou dovolit podpořit místní produkty a služby a jsou nuceni chodit nakupovat do supermarketu to nejlevnější. To omezuje fungování místních podniků, nemohou tam vzniknout drobné nebo sociální firmy, naopak dochází k odlivu peněz z České republiky.

Trlifajová: Mluvila jsem třeba s pekařem na severní Moravě, který říkal: „Nemůžu být

pro místní lidi o moc dražší než Lidl, protože i když vědí, že chleba mám lepší, hlavní je pro ně cena.“

Výsledky výzkumu představíte na podzim, co přesně zveřejníte? A jak s nimi chcete pracovat dál?

Trlifajová: Na podzim chceme zveřejnit konkrétní číslo, které je ještě třeba v některých detailech doladit. Chceme spustit web, kde bude nejen číslo, ale i vysvětlení, proč a jak vzniklo, shrnutí našich argumentů nebo příběhy lidí s nízkými mzdami. Naší ambicí je tímto způsobem vše vnést do veřejné debaty a číslo pak každoročně aktualizovat, aby to bylo něco živého.

Smejkalová: Vzhledem k tomu, že se spíš chápeme jako expertní platforma, uvidí se, jakou dynamiku to vyvolá a kdo projeví zájem s tím pracovat. Ještě bych dodala, že i přes to, že číslo chceme aktualizovat zejména podle vývoje cen, rozhodně tím nechceme beze všeho přistupovat na logiku, že hlavní odpovědí na prudké zvyšování cen některých věcí nebo odbourávání veřejných služeb a infrastruktury by musel nutně být růst mezd. I když počítáme u většiny výdajů s nějakým aktuálním stavem, kdy je například bydlení drahé nebo se část péče o děti musí platit, a tak to do výdajů zahrnujeme, jsou samozřejmě myslitelná a záhodná i jiná řešení typu vylepšení veřejných služeb nebo dostupnosti bydlení než z toho dělat odpovědnost jedince, který by to měl zaplatit ze své mzdy.

Trlifajová: Například náklady na zdravotní služby jsou v našich propočtech nákladů na důstojný život velmi nízké, protože počítáme s tím, že člověk platí zdravotní pojištění, a měl by je tedy pokrývat stát. V určitých oblastech máme sociální systém a mzda by neměla kompenzovat to, že úplně nefunguje, nebo ho dokonce nějak nahrazovat či vytvářet paralelní systém. Říkám to i proto, že se mě jednou nějaká novinářka ptala: „Nebylo by dobré, aby lidé dosáhli na důstojnou mzdu, zrušit sociální a zdravotní odvody?“

Smejkalová: Na to naše pracovní skupina říká jednoznačně ne.

